

ARCHIWUM
KOMITETU WOJEWÓDZKIEGO
PZPR
w Białymstoku

Zespół ..... Komitet Wojewódzki PZPR w Białymstoku
..... Wydział Organizacyjny KW
.....

Opis j.a. .... Materiały dotyczące działalności
..... Wojew. Rady Kobiet w Białymstoku
.....

Daty ..... 1969 .....

Ilość kart ..... 197 .....

Sygn. .... 33/VI/433 .....

AP
w Białymstoku

1125

REFERAT

Społeczna pozycja kobiety Białostocczyzny.

Rok 1969 jest dla Polaków rokiem w którym historia i tradycje szczególnie splatają się ze współczesnością i perspektywami przyszłości.

Jest to rok 25-lecia PRL, ćwierćwiecza Manifestu Lipcowego - a jednocześnie rok wyborów, rok budowy planów i programów od całego państwa poczynając a na każdej gromadzie kończąc. Stąd też rok ten szczególnie skłania nas do takiej refleksji nad przeszłością, z której można wyciągnąć wnioski i wskazówki dla przyszłości.

Cała nasza przeszłość tworzy tradycje. Całe nasze tradycje tworzą podstawę doświadczeń. Zachowywać jednak warto tylko te tradycje, które dziś mają racjonalne uzasadnienie, które ⁷² pomocą w pracy dla przyszłości, a nie te które pracę będą hamować.

Są wśród tych tradycji i osiągnięć rzeczy wielkie i małe, są osiągnięcia w sferze materialnych podstaw narodowego bytu / i te są łatwiej

dostrzegalne/, a są i takie, które dotyczą trudno wymierzalnych zmian w postawach ludzi.

Z dłuższej perspektywy - 25-letniej lepiej widać co zostało zrobione. Kultura mas i uznanie za oczywistą potrzebę istnienia planu działania. Tego programu bez którego, jak już starożytni wyjaśniali, praca staje się przekleństwem. Stworzenie podwalin pod państwo narodowe, jednolite i wdrażanie nowego ładu społecznego. To wszystko wielkie tradycje.

Ale obok nich, a ściślej na ich podstawie - kształtowały się tradycje, nazwijmy je branżowe - współtworzące obraz całości zmian naszego Państwa.

Nowe tradycje narastały na bazie rewolucyjnych przemian tworzących podstawy nowego społeczeństwa socjalistycznego w Polsce.

Fakty historyczne potwierdzają, że o władzę ludową, sprawiedliwość społeczną, byt materialny ludzi pracy, o prestiż Polski na świecie, o rozwój wszystkich dziedzin gospodarki narodowej toczyła się walka przez całe stulecia. Byliśmy

zawsze państwem biednym, nie mieliśmy rozwiniętego przemysłu, a rolnictwo osiągało niskie plony.

Byliśmy zawsze terenem agresji, rozbiorów, ucisku i wyzysku. Agresorzy wyniszczali nasz kraj, a obcy kapitał zawsze drażył gospodarkę od wewnątrz, kierując się wyłącznie prawem zysku.

Z walki wielu pokoleń Polaków z postępowych nurtów ruchu robotniczego i chłopskiego, z krwi i bohaterstwa, z dążeń i pragnień zrodziła się Władza Ludowa. Dlatego tak uroczyście w Polsce obchodzimy 25 rocznicę Polski Rzeczpospolitej Ludowej, sumując dorobek ćwierćwiecza. Nadszedł czas konfrontacji we wszystkich dziedzinach życia politycznego, gospodarczego, społecznego i kulturalnego. Wszędzie, w każdym mieście, osadzie, czy wsi możemy porównać to co jest teraz, z tym co było w okresie władzy sanacji.

Imponujący jest 25-letni dorobek naszej Białostoczczyzny. Pobudowaliśmy w tym czasie kilkadziesiąt dużych i mniejszych zakładów przemysłowych, w których znalazło zatrudnienie tysiące kobiet z miast i przeludnionych wsi Białostoczczyzny.

W okresie tylko lat 1963 - 1968 w wyniku oddania do użytku 18-tu większych zakładów przemysłowych oraz modernizacji i rozbudowy dziesiątków mniejszych zakładów, w tym wiele w małych osiedlach umożliwiono podjęcie pracy dla ponad 39 tys. osób, w tym w większości kobiet.

W zasadniczy sposób zmieniło się oblicze wsi białostockiej. Miejsce zaniedbanej, przeludnionej o niskiej kulturze wsi przedwojennej coraz wyraźniej zajmuje wieś nowoczesna, o stale polepszających się warunkach pracy i życia rolników, w tym pracy i życia kobiet wiejskich. Wkracza szybko na wieś mechanizacja, postęp techniczny i agronomiczny.

W okresie tylko 4-ch minionych lat rolnictwo woj. białostockiego otrzymało ponad 3.800 traktorów, ponad 2.100 snopowiązałek, około 10 tys. silników elektrycznych oraz znaczne ilości innych maszyn.

Od początku władzy ludowej do końca 1968 r. w wojew. białostockim zelektryfikowano 2.358 wsi i osiedli, co daje 67,1 % ogólnego stanu wsi.

W tym samym czasie kosztem ponad 2,5 mld. złotych zmeliorowanych zostało 55,3 tys. ha gruntów ornych i ponad 150,4 tys. ha łąk i pastwisk.

Olbrzymi postęp mamy w rozwoju oświaty. Powstało w tym czasie 3 wyższe uczelnie - Akademia Medyczna, Wyższa Szkoła Inżynierska i Filia Uniwersytetu Warszawskiego, w których uczy się tysiące młodzieży, w tym większość dziewcząt. Pracują dziesiątki szkół średnich, zawodowych i ogólnokształcących. Obecnie w wojew. nie ma takiej wsi, z której dzieci nie uczyłyby się w szkołach średnich, lub gromady z której nie studiowałyby w wyższych uczelniach.

Imponujące też osiągnięcia mamy w rozwoju służby zdrowia, kultury, sportu, turystyki i innych dziedzin gospodarki.

Tylko w okresie minionych 4-ech lat wybudowano i oddano do użytku ponad 11 tys. izb mieszkalnych, 79 szkół podstawowych i średnich, 3 szpitale, 19 ośrodków zdrowia oraz szereg innych obiektów użyteczności publicznej.

Znacznie też wzrosło tempo obrotu towarowego. Sprzedaż towarów zarówno spożywczych jak i przemysłowych na koniec 1968 r. była wyższa o około 50% w stosunku do roku 1963.

Widzimy z powyższego, że podobnie jak w poprzednich latach tak i w latach bieżącej pięciolatki dokonano poważnych przeobrażeń w przemyśle i rolnictwie, w życiu kulturalnym, socjalnym i społecznym województwa.

Zdajemy jednak sobie sprawę z tego, że to co zostało zrobione, dokonało się wyłącznie wysiłkiem naszego narodu, wysiłkiem również kobiet polskich. ^{i tym i Praca Sto lat} Każda kobieta - i ta która piastuje wysokie stanowisko, ta która pracuje zawodowo i społecznie, ta która obarczona wychowaniem dzieci oraz prowadzeniem gospodarstwa domowego - wszystkie spełniają swoje obowiązki i mają określony wkład do rozwoju gospodarki, kultury, oświaty i życia społecznego.

X

X

X

Z okazji 25-lecia PRL przypominamy sobie karty niedawnej historii. Ma to dla nas Polaków głęboki sens bo można uświadomić sobie rolę i pozycję współczesnej kobiety polskiej.

W żądaniach zrównania praw kobiet i mężczyzn jeszcze w ubiegłych stuleciach radykalizmem wyróżniali się socjaliści i komuniści. Łączyli oni sprawę wyzwolenia kobiety z walką o prawa ludu pracującego. Doskonale rozumieli obywatelską potrzebę współdziałania kobiet i mężczyzn dla dobra ogólnego.

Przywódcy ruchu robotniczego doceniali ważną rolę kobiety w walce o wyzwolenie społeczne i polityczne. Dekrety Rewolucji Październikowej po raz pierwszy na świecie przyniosły zrównanie praw kobiet i mężczyzn.

Kobiety radzieckie dość wcześnie otrzymały prawo swobodnego wyboru pracy w dowolnej dziedzinie gospodarki narodowej. Otrzymały prawo do oświaty oraz do zajmowania każdego stanowiska. Konstytucja ZSRR po raz pierwszy w historii ludzkości przyniosła przywileje dla pracującej matki. Konstytucja ta głosi:

"Kobieta w ZSRR korzysta z jednakowych praw z mężczyzną we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego, państwowego kulturalnego i społeczno-politycznego. Możliwość urzeczywistnienia tych praw kobiecych zapewnione jest przez przyznanie kobietom takiego samego jak i mężczyźniom prawa do pracy, wynagrodzenia za nią, wypoczynku, ubezpieczeń społecznych i wykształcenia, a nadto przez państwową ochronę interesów matki i dziecka, pomoc państwa dla matek samotnych i obarczonych licznym potomstwem, udzielanie kobietom w ciąży urlopów z zachowaniem wynagrodzenia, rozległą sieć zakładów położniczych, żłobków dziecięcych i przedszkoli".

Przełom w sytuacji kobiety pracującej w ZSRR wywarł wpływ na inne państwa, a szczególnie na sąsiednią Polskę.

Kobiety polskie otrzymały prawo głosu w 1919 r., pół wieku temu. W okresie międzywojennym równouprawnienie nie było jednak poparte odpowiednią polityką społeczną, która rzeczywiście umożliwiałaby kobietom udział w życiu publicznym.

Dzieje kobiety polskiej w tym i naszego województwa są burzliwe i bogate.

Kiedy w latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia zaczął się umacniać na Białostocczyźnie ruch robotniczy stanowiący protest białostockiej klasy robotniczej, pracującej w niezwykle trudnych warunkach i wykorzystywanej ponad wszelką miarę, do manifestacji i walki stawały obok mężów, braci i synów kobiety.

Przebywający w Białymstoku w 1883 roku Feliks Kon tak pisał w swych "Wspomnieniach o Proletariacie": "Niedawno zesłano na Wschodnią Syberię Łubanickiego a jego siostry kontynuowały energicznie zaczęta przez niego robotę".

W 1928 r. w Sądzie Okręgowym w Białymstoku odbywał się proces 133 komunistów. Na ławie oskarżonych zasiadły m.in. Wiera Choruży i Luba Jankowska. "Należałam do Związku Młodzieży Komunistycznej Zachodniej Białorusi - mówiła na procesie Wiera Choruży - w którym aktywnie pracowałam i za działalność którego czuję się odpowiedzialna".

Jedną z najbardziej aktywnych działaczek w Białowieży - piszą H. Matejczyk i W. Anchimowicz

w pracy pt. "Rewolucyjne tradycje Białostoczczyzny - była Olga Gabieć, która prowadziła przez wiele lat akcję uświadamiającą wśród chłopów. W 1937 r. została ona aresztowana wraz z grupą 16 członków KPP i wywieziona do więzienia w Nieświeżu. Wyrokiem sądu skazano ją w 1938r. na 5 lat więzienia. Po wybuchu wojny i ucieczce władzy sanacyjnej Gabieć wyszła z białostockiego więzienia i powróciła do pracy w Białymstoku..."

Ogromną aktywnością wykazały się kobiety w okresie okupacji hitlerowskiej. Szczególną rolę odegrały one w walce z okupantem hitlerowskim. W czasie okupacji hitlerowskiej cały ciężar opieki nad rodziną, domem i gospodarstwem domowym spoczywał na kobiecie. Niejedna z Polek nosiła karabin, ulotki, spełniała funkcję łączniczki. Inaczej być nie mogło, bo głęboki patriotyzm nakazywał zająć czynny stosunek w latach grozy, sponiewierania, bestialstwa. Gdy żuny świeciły nad krajem, kiedy dymiły krematoria, gdy wróg tworzył zbrodnicze plany zagłady naszego narodu - kobiety polskie razem z mężami i ojcami przelewały krew w nieprzejednanej walce.

Szkołą politycznego i społecznego działania kobiet stało się wojsko polskie. Zawód żołnierza traktowały z powagą i dawały sobie radę - do takich należała m.in. Irena Kruszewska z Sokół, która poległa mając 22 lata. Stanisława Drzewiecka podaje w książce pt. "Szłyśmy znad Oki" - obok Ireny Kruszewskiej trzy inne kobiety z naszego województwa, które zginęły w walce o wyzwolenie kraju i pełniąc funkcje w Wojsku Polskim. Były to: Stanisława Kniżna z Krasnego w powiecie białostockim, chorąży, poległa w 1945 r., Helena Koronka z Bielska Podlaskiego, kapral batalionu kobiecego, poległa w 1944 r. na szosie Lublin - Ryki i Janina Osiniak z Bielska Podlaskiego szeregową batalionu kobiecego, poległa w 1944 r. w Kiwecach.

Mieszkanke województwa białostockiego, wchodzące w skład 1 kompanii fizylierek, brały udział w bitwie pod Lenino. Według wykazu podanego przez Stanisławę Drzewiecką we wspomnianej książce "Szłyśmy znad Oki" były to: szeregową Honorata Czajko, Leokadia Kaszewska, Władysława Kozakowska, Jadwiga Roszkowska - wszystkie z powiatu augustowskiego oraz Zofia Wronko z Wierzbargówki i Henryka Zagrzejewska z Szudziałowa.

Kobiety uczestniczyły w wielu działaniach wojennych. Przeszły szlak bojowy Wojska Polskiego.

Kraj był wolny. Ale bilans strat poniesionych w okresie okupacji hitlerowskiej był przerażający.

Stąd któż bardziej niż kobieta polska wie co znaczy wojna, przemoc, okupacja? Tysiące, dziesiątki tysięcy grobów pozostawiła nam wojna rozpętana przez Niemcy hitlerowskie. Zostały niemal w każdym domu wdowy, sieroty, kaleki. Sześć milionów ofiar - ta liczba przypomina nam dni hitlerowskiej okupacji i bestialskiej działalności żołdaków.

Z ogromem strat okupacyjnych przystępowała do tworzenia życia w nowowyzwolonym województwie kształtująca się władza ludowa. W skład grupy przedstawicieli Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego i Komitetu Centralnego PPR, którzy w lipcu 1944 r. zaczęli organizować władzę ludową na Białostoc-
czyźnie wchodziła m.in. I-szy Sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PPR Edwarda Orłowska. W skład pierwszego

Prezydium WRN w latach 1944-45 wchodziły: Edwarda Orłowska i Eugenia Krassowska, która była w tym czasie dyrektorem żeńskiej szkoły średniej, później kuratorem Okręgu Szkolnego. Wśród 46 pierwszych członków białostockiej organizacji PPR było 3 kobiety oraz setki innych.

Wymienione kobiety obejmują funkcje partyjne i administracyjne, pomagają przy tworzeniu przemysłu, szkolnictwa, opieki społecznej, pomagają czynnie przy budowie miast.

Z zachowanego protokołu Rejonowego Komitetu Obywatelskiego w Puńsku, który wziął na siebie tymczasową władzę wykonawczą i administracyjną wynika, że w skład jego wchodziły jako sekretarka była nauczycielka Teodozja Jagłowska, jako pracownik biurowy była nauczycielka, Eugenia Brylis i jako przedstawicielka miejscowej ludności, aptekarz Maria Truszczyńska.

Organizacja PPR stawia przed sobą dwa cele: wprowadzenie w życie dwóch doniosłych aktów ustawodawczych: nacjonalizacji przemysłu i reformy rolnej. "Trudności piętrzące się na każdym kroku - piszą H. Majecki i M. Gnatowski w pracy pt. "Z dziejów walk PPR o zbudowanie

i utrwalenie władzy ludowej na Białostocczyźnie w latach 1944 - 47" - nie załamowały ludzi twardych i silnych, pionierów odbudowy. Do tych pionierów przemysłu, autorzy zaliczają m.in. Wierę Korniejewą. Przy realizacji reformy rolnej biorą również udział kobiety; pełniąc obowiązki pełnomocników gmin do spraw reformy rolnej m.in. Meliania Czerepko, Bronisława Porębska, Barbara Bargielska, Ludwika Krystyna Necel i wiele innych.

Realizacja reformy rolnej odbywa się w trudnej sytuacji walki klasowej, niezdecydowanie dużej grupy chłopów, w walce z reakcyjną propagandą i terrorem. Województwo białostockie należało do najbardziej aktywnych w realizacji reformy i jako pierwsze zakończyło jej realizację w grudniu 1944 roku. Reforma rolna stała się aktem postępowym, rewolucyjnym, odpowiadającym ekonomicznym potrzebom rozwoju kraju i dążeniom narodu. Za jej wcielenie w czyn oddało życie wielu działaczy PPR. Równie gwałtowne ataki reakcyjnego podziemia wywoływała rozbudowa przemysłu, umocnienie organów władzy ludowej, milicji obywatelskiej, dążenie do stabilizacji życia w województwie. Wśród członków PPR, którzy w latach

1944 - 1947 ponieśli w naszym województwie śmierć z ręki band reakcyjnego podziemia były m.in. Zofia Górska, Władysława Kozłowska z Krynek, Helena Lisowska /Radunin/, Janina Matwiejczuk z Sejn, Leokadia Ołdakowska Sekretarz KM PPR Zmabród, Wanda Ostrowska ze Sztabina, Halina Wituła z Łep.

W 1946 r. w czasie referendum ludowego, które zmobilizowało wszystkich postępowych ludzi do walki o zwycięstwo bloku demokratycznego, zamordowane zostały za udział w pracach komisji obwodowej w powiecie komżyńskim - przewodnicząca komisji nauczycielka Eugenia Majcherska i aktywistka Halina Krzepisz.

Nie sposób podać tu wszystkie tradycje społecznego i patriotycznego działania kobiet, nie sposób nawet pobieżnie prześledzić etapy udziału kobiet w formowaniu się i utrwalaniu władzy ludowej na Białostocczyźnie oraz w stabilizacji życia społecznego. Podane tu przykłady traktujemy jako fragmentaryczną ilustrację wielowiekowego, świadomego działania kobiet na rzecz poprawy warunków społecznych, wprowadzenia ustroju sprawiedliwości społecznej, zagwarantowania wszystkim

obywatelom pełni praw i swobód demokratycznych. Tak więc obowiązujące obecnie normy ustrojowe i prawne, jak też faktyczny udział kobiet we wszystkich najważniejszych dziedzinach współczesnego życia w Polsce, nie stanowią zjawisk oderwanych. Są rezultatem od dawna zapoczątkowanego ruchu społecznego, są logiczną konsekwencją szerokiego, postępowego programu społecznego, który dziś dopiero uzyskał szanse realizacji.

to
nieścisły
wybór

W warunkach władzy ludowej dążącej do wszechstronnego rozwoju kraju, do zapewnienia w nim udziału zarówno mężczyznom jak i kobiet - procesy równouprawnienia rozwijały się szybko.

Polska Ludowa nie tylko rozszerzyła prawa zapewniające kobietom całkowite równouprawnienie, ale stworzyła warunki dla wykorzystania go.

Gwarancje równouprawnienia kobiety w Polsce zostały zawarte w Konstytucji PRL z 1952 r., które zapewniły :

- równe prawa z mężczyzną do pracy i wynagrodzenia, ubezpieczenia społecznego, do nauki, do godności i odznaczeń, do zajmowania stanowisk publicznych,

- opieki nad matką i dzieckiem, ochronę kobiety ciężarnej, płatny urlop w okresie przed i po porodzie, rozbudowa sieci zakładów położniczych, żłobków, przedszkoli, rozwój sieci zakładów usługowych, żywienia zbiorowego.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy w Polsce Ludowej uchwalony przez Sejm w 1964 r. ustanowił małżeństwo egalitarne - mąż i żona w jednakowym stopniu są zobowiązani do wspólnego działania dla pożytku rodziny.

Prawodawstwo PRL uwzględniło specyfikę psychofizyczną kobiety, jej funkcje i obowiązki macierzyńskie - a tym samym stworzyło maksymalne szanse udziału kobiet w życiu gospodarczym, politycznym i społecznym.

Na przestrzeni 25 lat aktywizacja zawodowa kobiet postępuje szybko naprzód. W/g danych statystycznych liczba zatrudnionych kobiet wzrosła w porównaniu z okresem międzywojennym trzykrotnie, przekraczając łącznie zatrudnienie mężczyzn i kobiet z 1938 r. Obecnie liczba kobiet zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej wynosi 98 %¹⁹⁸. Ponad 50% kobiet w wieku

produkcyjnym /do 18 do 59 lat/ pracuje dziś w różnych zakładach przemysłowych i usługowych wobec 15% w roku 1938. W przemyśle kobiety stanowią 31,4 % ogółu zatrudnionych, lecz w pewnych branżach udział ich jest znacznie większy np. w przemyśle tekstylnym ok. 64%, odzieżowym 72,8 %, chemicznym 50 %. W administracji publicznej i w instytucjach wymiaru sprawiedliwości kobiety stanowią 45,2 % ogółu zatrudnionych. Szczególnie nastąpiła poprawa w pełnieniu funkcji sędziego - jeśli przed 25 laty sędzią była jedna kobieta, to obecnie 950 kobiet - sędziów zasiada w sądach wojewódzkich i powiatowych, 80 kobiet - w sądach dla nieletnich.

Systematycznie wzrasta udział kobiet wśród pracowników naukowych, asystentów i adiunktów - ok. 30%, docentów i profesorów - 11,4 %, a 6 kobiet jest członkami Polskiej Akademii Nauk. Obecny plan 5-letni /do roku 1970/ przewiduje wzrost zatrudnienia kobiet o dalsze 665 tys., to znaczy, że kobiety stanowią będą 43 % nowozatrudnionych pracowników.

do
Wraz z zatrudnieniem postępuje ciągły wzrost kwalifikacji zawodowych. Obecnie liczba kobiet z wykształceniem wyższym jest przeszło dwukrotnie wyższa od ogólnej liczby mężczyzn i kobiet z wykształceniem wyższym z roku 1938. Kobiety stanowią 50% ogólnej liczby pracowników gospodarki uspołecznionej z wykształceniem średnim i 30% z wykształceniem wyższym, z tego - 43,3 % kadry lekarzy /medycyny, dentyków, farmaceutów/ 72,7 % nauczycieli, ok. 14% inżynierów i techników różnych specjalności.

Na wszystkich szczeblach szkolnictwa liczba dziewcząt wzrosła niepomiaralnie w porównaniu z okresem międzywojennym. W szkołach średnich ogólnokształcących obecnie pobiera naukę ok. 273 tys. dziewcząt wobec niespełna 95 tys. w roku 1938. W szkołach zawodowych wzrost nastąpił 15-krotny - z 42 tys. w roku 1938 do 642 tys. obecnie. Naukę w szkołach wyższych pobiera ok. 95 tys. studentek wobec 4 tys. studentek w 1938 r.

Systematyczny wzrost poziomu wykształcenia kobiet oraz ich kultury ogólnej stał się czynnikiem pomocnym w korzystaniu z praw publicznych, w coraz szerszym uczestniczeniu w życiu politycznym, ✓

gospodarczym i społecznym kraju. Nie ma takiej dziedziny życia, w której nie ujawniałyby się działalności kobiet. Biorą one aktywny udział w pracach organizacji politycznych, związków zawodowych, organizacji społecznych i zorganizowanych środowisk samych kobiet. Aktywnie uczestniczą we wszelkich przejawach życia kraju, co ma swój wyraz w szerokim udziale w kampaniach politycznych, wyborach do Sejmu i rad narodowych, manifestacjach i zebraniach ludności, w czynach społecznych.

Od Krajowej Rady Narodowej *Polacy*

białostockie kobiety mają swoje reprezentantki w najwyższym organie przedstawicielskim, jakim jest Sejm PRL.

W Sejmie PRL kobiety stanowią

12,4 % ogólnej liczby posłów. Na 57 kobiet w Sejmie mamy 3 posłanki z naszego województwa.

W radach narodowych - terenowych

organach władzy ludowej posiadamy obecnie bardzo szerokie uprawnienia i samodzielność w zakresie zarządzania ponieważ stanowimy 15,7% ogólnej liczby radnych, w liczbach bezwzględnych stanowią ^{to} 1415. *kobiet*

Charakterystyczny jest zwłaszcza wzrost liczby kobiet wybranych w ostatnich wyborach do gromadzkich rad narodowych tj. ^{paragrawu wiebowe} z 596 radnych kobiet do 933 radnych kobiet.

Ponadto kobiety są członkiniami ~~wszystkich~~ komisji radzieckich rad wszystkich szczebli.

W porównaniu z okresem przedwojennym zwiększył się znacznie bezpośredni udział w życiu politycznym, o czym świadczy wzrastający procent kobiet w partiach politycznych: Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej która odgrywa rolę kierowniczą w polskim modelu politycznym - 24,5% i w partiach sojuszniczych 20, 3% ZSL, SD

Kobiety działają w różnych organizacjach społecznych, gospodarczych i kulturalnych. W naszym województwie jest ich ponad ^{100 tys. kobiet} 67 tys. w związkach zawodowych, ponad 170 tys. w organizacjach spółdzielczych, ok. 50 tys. w kółkach rolniczych. Biorą udział w pracach wszystkich organizacji społecznych: w Towarzystwie Szkoły Świeckiej - 46,6% członków, w TWP - 15,4%, w LOK - 22,7%, w ZMS dziewczęta stanowią 45,3% i 47% w ZMW.

Wszystkie te dane oraz ich ^{zwracanie} ^{uwagi} ^{na} porównanie z poprzednimi okresami świadczą o poważnym udziale kobiet w społeczno-politycznym i gospodarczym życiu naszego kraju, że są współgospodarzami kraju i współtwórcami jego osiągnięć, są współtwórcami sukcesów partii i stronnictw politycznych, organizacji społecznych i gospodarczych.

Wśród czynników, które umożliwiły ten społeczny awans kobiety jest szeroki dostęp do placówek kształcenia, do zawodowej i ekonomicznej samodzielności. Dodajmy do tego politykę socjalną naszego państwa, cały system placówek leczniczych, wychowawczych i opiekuńczych, które czuwają nad zdrowiem kobiety i jej rodziny, zakładów handlowych i usługowych, które pomagają kobiecie w wykonywaniu jej funkcji związanych z prowadzeniem domu i troską o rodzinę. Dodajmy liczącą niemal ćwierćwieku działalność organizacji kobiecych nieustannie zabiegających o podnoszenie świadomości kobiet, o umożliwienie im awansu zawodowego i społecznego oraz godzenie z tym obowiązków domowych.